

Philippus Jacobus Hoedemaker (1839-1910)

Tegenwoordig wordt er wel via Google naar gezocht. Of de beslissing op de beroepingsbrief reeds is gevallen. Niet alleen leden uit de betreffende gemeente zijn benieuwd. Breder in het land wordt halsreikend uitgezien naar het verlossende woord dat in de meeste situaties uiterlijk na drie weken dient af te komen. In het Zeeuwse Biggekerke is het geduld langer op de proef gesteld. Niemand minder dan de bekende theoloog Hoedemaker is beroepen. Maar wat er ook gebeurt, hoeveel beroepingsnieuws er ook wordt gepubliceerd, zijn antwoord blijft uit.

De hervormde theoloog wordt op 16 juli 1839 in Utrecht geboren. De doop vindt plaats in de afgescheiden gemeente van ds. H.P. Scholte aldaar. In gedenkboeken is uitgebreid geschreven over de jeugdtijd die te Kalamazoo in Amerika wordt doorgebracht. Vanwege een geloofscrisis stopt hij de studie aan de theologische hogeschool te New Jersey en wordt respectievelijk klerk op een advocatenkantoor, bediende in een ijzerwinkel en onderwijzer aan een school. Als 18-jarige maakt hij zich sterk voor de verkiezing van de Amerikaanse democratische presidentskandidaat James Buchanan. Het volgende jaar pakt hij zijn theologiestudie in Chicago weer op. Vakanties gebruikt de jonge Hoedemaker voor het verkrijgen van ervaring bij evangelisatie en zondagsschoolwerk. Hij gaat steeds vaker uit preken en wordt op 22-jarige leeftijd als zodanig aangesteld bij de Oliver Church te Chicago.

Reeds het volgende jaar besluit Hoedemaker terug te keren naar Europa. Op zondag 21 september 1862 heeft hij twee preekbeurten in Amsterdam aangenomen, de ochtenddienst in de hervormde Oosterkerk en de avonddienst in de Keizersgrachtkerk van de afgescheiden gemeente. Deze laatste beurt wordt afgezegd wanneer het bij de afgescheidenen bekend wordt dat hij ook bij de hervormden preekt. Hij laat zich een jaar later inschrijven als student in de theologie te Utrecht. In de zomer van 1867 promoveert hij op het proefschrift

“Het probleem der vrijheid en het theïstisch Godsbegrip”. In oktober van dat jaar wordt hij beroepbaar gesteld. Al snel weten twee kerkenraden hem te vinden. Die van het royaal betalende Vuursche is juist op zoek nu E.J. Wisselingh naar Haarlemmermeer wil afreizen. Mogelijk heeft professor J.J. van Oosterzee hieraan een bijdrage geleverd. Deze hoopt dat Hoedemaker z'n studie aan de Universiteit van Utrecht zal vervolgen. Het andere beroep komt uit Nieuwpoort. D.H. Teljer heeft er zojuist vanwege vertrek naar Oostburg afscheid genomen. De eerste poging voor een opvolger is inmiddels door kandidaat Herke van der Meulen afgeslagen.

Naar Veenendaal

Uitzonderlijk voor die tijd is het feit dat zich nog een derde gemeente bij de 28-jarige kandidaat meldt. Het betreft Veenendaal. Een gemeente van zo'n vijfduizend zielen, waaraan dan wel volgens het papier twee predikanten zijn verbonden. Dat blijkt in de praktijk niet eenvoudig. Al twee jaar wordt er gezocht naar een opvolger voor de naar Warns en Scharl vertrokken F.J. Stroman de Grave. Ondertussen heeft de achtergebleven W. Sijpkens het beroep naar Elburg aanvaard. Wie zal het herderloze Veenendaal moeten leiden.

Deze toezegging van beroep wordt aanvaard. Reeds op zondag 16 februari 1868 vindt de bevestiging plaats door genoemde Van Oosterzee. Deze preekt over Paulus' beschrijving over de doorn in het vlees (2 Corinthe 12: 1-10). Aan de handoplegging nemen ook Sijpkens, J. Westrik uit Driebergen, J.H. Klomp uit Maartensdijk en J.E. van Toorenenbergen uit Lienden deel. Hoedemaker doet intrede met de minder gebruikelijke teksten uit Colossenzen 1: 25 en 28.

Voorafgaand aan deze bijzondere diensten is hij gehuwd met Jacoba Johanna Horst (1844-1911). Ze kregen samen tien kinderen, vier zoons en zes dochters. De zoon die dezelfde namen heeft gekregen, is in de sporen van vader getreden. De predikanten H. Haselager en J.D.J. Idenburg zijn met een dochter getrouwd.

In de zomer van 1871 meldt zich hervormd Oudewater aan de pastorie met een beroepingsbrief. Hoedemaker is reeds de vierde die er wordt benaderd. Dit contact leidt niet tot een verhuizing. Z'n naam valt ook bij het zoeken naar een voorganger in Alblasterdam, Doetinchem, Dordrecht, Enkhuizen, Gorinchem, Haarlem, Hattem, Middelburg, Noordwijk-Binnen, Sneek, Vlissingen en Zutphen. Daar komt steeds een andere kandidaat “uit de bus”. Het is het veel kleinere Zijderveld, dat vier jaar na de intrede de tweede poging onderneemt. Ook die wordt afgewezen. De tocht gaat ook nog niet naar Friesland, waar de kerkenraad van Joure in hem de opvolger gevonden denkt te hebben. Het wordt de havenstad Rotterdam. Daar wordt hij als vijfde benaderd in de vacature van N.H. de Graaf, die naar Amsterdam is vertrokken. Voor hem is onder andere J.W. Felix uit Utrecht beroepen geweest.

Tweede roep uit Amsterdam

Met veertien collega's moet hij de ongeveer 65.000 zielen bearbeiten. In de Grote of Sint Laurenskerk aldaar vindt op 23 februari 1873 de bevestiging plaats door W.J. Jorissen. Deze vraagt daarbij de aandacht voor Jezus' woord: "Ik ben de goede Herder". Hoedemaker begint in z'n tweede gemeente met Jezus' oproep uit vers 18 tot en met 23 van Lukas 9. Krap een jaar later verkeren er weer bijzondere hoorders onder het publiek van Hoedemaker. Ze zijn afgevaardigd van de kerkenraad uit Amsterdam. Op het drietal prijken ook de namen van E.A.G. van Hoogenhuijze uit Steenwijk en I.G. Knottnerus uit Dordrecht. Het beroep wordt op 25 februari op de dominee uit Rotterdam uitgebracht. Krap drie weken later wordt melding gemaakt van het bedanken. Hoedemaker zal het vast hebben gemotiveerd dat het verblijf in deze gemeente nog niet lang genoeg heeft geduurd.

Hoe dan ook, ruim een jaar later staan ze weer op de stoep van de pastorie. Het is in die tijd in het Amsterdamse een komen en gaan van predikanten. Dat terwijl velen de beroepingsbrief slechts voor kennisgeving aannemen en naast zich neerleggen. Dat lukt Hoedemaker de tweede keer niet. Hij moet het opnemen tegen J.A. Gerth van Wijk uit 's-Gravenhage en D.P.M. Huët uit Dirksland. Hij wordt gekozen. Medio september ligt de keuze vast en komt de derde gemeente in zicht. Niet dat de voorganger meteen z'n boeken laat inpakken. Dat laat nog zo'n vier maanden op zich wachten. Maar dan, op zondagavond 23 januari 1876, nog geen drie jaar na zijn aantreden, staat hij wederom voor een bijzonder moment op de kansel van Rotterdam. Met Jezus' afscheidswaarden uit Johannes 13 vers 34 zwaait hij de Maasstad vaarwel.

Reeds de volgende zondag wordt hij door de later dolerende P. van Son in de gemeente met 137.000 zielen bevestigd. Die vraagt dan aandacht voor de verwijzing van Johannes de Doper. Wellicht zijn velen van zijn 27 collega's drie dagen later getuigen van de intrede. Hoedemaker keert terug naar een passage van Paulus, namelijk Romeinen 1 vanaf vers 14 tot en met 17a. Het is inmiddels gebruik dat je de hoofdstad alleen verlaat wanneer je een bijzondere promotie ten deel valt of de omstandigheden geen verantwoorde ambtsuitoefening toelaten. Amsterdam vormt in die dagen dan ook voor veel predikanten het eindstation. Wie zal hem daar nog kunnen weghalen?

En dan Biggekerke?

In het kleine Zeeuwse Biggekerke denken ze daar anders over. Het is al weer wat jaren geleden, maar in 1836 stond hun kleine gemeente ineens in de schijnwerpers vanwege de zogeheten "afscheiding" van Huibert Jacobus Budding. De circa 350 achtergebleven kerkleden zoeken een hervormd denker. Veertien personen zijn sinds 1873 reeds benaderd geweest. Hoedemaker heeft al eerder getoond een zwak te hebben voor een gemeente waar lang gezocht moest

worden.

Dus hoopt de kerkenraad in mei 1879 de geschikte persoon te hebben gevonden. Over het uitbrengen van het beroep is geen woord te veel naar buiten gebracht. Maar dat de beslissing zo op zich laat wachten dat willen de hervormden uit Biggekerke aan een groter publiek duidelijk maken. “De heer dr. Ph.J. Hoedemaker, pred. te Amsterdam, heeft na drie en een halve week beraad geen antwoord gezonden omtrent de op hem uitgebragte beroeping, waarom genoemde predikant door den Kerkeraad geacht wordt als voor de beroeping te hebben bedankt.” Zo wordt het in de Kerkelijke Courant vermeld. Niet alleen Hoedemaker maar een ieder die het beroepingsnieuws volgt, moet het weten.

Er volgt ook geen tegenreactie, waaruit wel mag worden geconcludeerd dat de betrokken predikant in ieder geval niet voor een kennismaking of wat dies meer zij naar Zeeland is afgereisd. Ze zullen vandaar nog veel meer pogingen moeten ondernemen. Eerst na dertig jaren en zelfs 41 beroepen komt er een opvolger voor de naar Drunen vertrokken P.A.M. Faaassen de Heer.

De Amsterdamse predikant heeft ondertussen uitzicht op een andere betrekking. Hij wordt benoemd als hoogleraar aan de nieuw op te richten Vrije Universiteit in Amsterdam. Daarom volgt krap vijf jaar na z'n aantreden op zondag 18 juli 1880 het afscheid met Prediker 11 vers 1 en 4.

Doleantie

Door de Doleantie met zo'n ingrijpende scheuring in de hoofdstad zal het verblijf ook hier niet echt lang duren. De 52-jarige predikant staat in het najaar van 1887 voor een nieuwe keuze. Als gemeentepredikant in het nabijgelegen Weesp aan de slag, in die dagen een stad waar twee predikanten de ruim tweeduizend zielen bearbeiten of veel verder “van huis” naar de vierhonderd zielen in het Friese Nijland, waar de Doleantie nog niet heeft toegeslagen. Aldaar is Jan Hendrik Guldenarm, ook bekend van het Friese Reveil, met ingang van 1 augustus met emeritaat gegaan. Sindsdien zijn daar J.W.H. Kalkman uit Monster en I. Vonk uit Oldebroek beroepen geweest. Hoedemaker is de derde op wie ze het oog hebben laten vallen. Hij besluit Noord-Holland te verwisselen voor Friesland.

Het wordt een bijzondere zondag op 8 januari 1888. Niet consulent J.J. van der Vlucht uit Wolsum-Westhem maar ds. J.P. van der Land uit Rotterdam vraagt in de bevestigingsdienst aandacht voor 2 Timotheus 2: 8a. In de intrededienst waarvoor “een buitengewone menigte” is samengekomen, worden de eerste verzen van 1 Corinthe 4 als tekst voorgelezen. Wederom een bijzonder uitgangspunt waarmee de predikant ongetwijfeld zijn stap zal hebben verantwoord. Onder zijn gehoor treffen we meerdere orthodoxe predikanten van Friesland aan, L.J. van Apeldoorn uit Tzum, J.G. Bruining uit Workum, A. Jonker uit Jutrijp-Hommerts, J. Nierstrasz uit Goënga en J. Schuurmans Stekhoven uit Oudega.

“Dat dr. Hoedemaker zijn vele talenten blijft besteden in het belang der Ned. Herv. Kerk, wordt dankbaar erkend. Allen voorzeker, die deze Kerk op de rechte wijze liefhebben, bidden den rijkbegaafden leeraar Gods onmisbaren zegen toe. Ook de ring IJlst acht het zich een voorrecht dezen hooggewaardeerden broeder in zijn midden te mogen hebben”, aldus de verslaggever. Lang zal deze tijd niet duren.

De Gereformeerde Kerk

Ondertussen wordt hij hier de initiatiefnemer van een nieuw kerkelijk orgaan. Onder de titel De Gereformeerde Kerk verschijnt sedert 11 oktober een weekblad (en niet 18 oktober zoals in Hoedemaker herdacht is vermeld), waarin het nodige aan kerknieuws van zowel de hervormde als ook gereformeerde kerken is opgenomen. Ook z'n eigen naam zal al snel in de kolommen van het beroepingswerk prijken. Krap anderhalf jaar onder de Friezen meldt zich de eerste kerkenraad met het verzoek tot een verhuizing te besluiten. Kort achter elkaar dringen Leiden en Leiderdorp daarop aan.

Als Amsterdam in het najaar voor de derde keer een poging onderneemt om de vacature van de oud-Staphorster predikant Christiaan Hendrik Koopman te vervullen, besluit hij opnieuw naar de hoofdstad af te reizen. Zo'n beetje tegelijkertijd meldt zich ook Dordrecht met de beroepingsbrief. Gedurende zijn verblijf in Friesland zet Hoedemaker zich enorm in voor evangelisaties in de omgeving. Dat wordt ook onderstreept met het feit dat hij voor het vertrek ook afscheid neemt van de evangelisatie in het theologisch modern georiënteerde Bolsward. Hij wordt daar staande toegezongen met het laatste couplet van Psalm 121.

Volgens de Kerkelijke Courant vindt het afscheid in Nijland op de middag van 7 maart plaats. Dat zou op een vrijdagmiddag zijn geweest. Dat lijkt niet waarschijnlijk. Wellicht gaat het om zondag 2 maart. Helaas maakt Hoedemakers' blad hier geen melding van. Het heet dat “een overgroote schare uit al de omliggende dorpen bijeen is gekomen”. In het verslag wordt melding over de treurnis van het vertrek. Hoedemaker kiest opnieuw de eerste zes verzen uit Prediker 11 tot z'n uitgangspunt.

De tweede bevestiging in Amsterdam heeft op 9 maart plaats. C.F. Gronemeijer vraagt aandacht voor Lukas 22: 54b-62. Drie dagen later doet de bevestigde z'n intrede met Johannes 12 vers 25.

Vervolgens vinden we z'n naam niet meer in de rubrieken van het beroepingswerk. Met een verwijzing naar het Amsterdamsch Predikbeurtenblad wordt het emeritaat per 1 oktober 1909 aangekondigd. Een mondeling afscheid is vanwege een ziekte niet mogelijk. Derhalve wordt een preek in drukvorm aangekondigd. Is het beroepental van Hoedemaker aan de lage kant gebleven, daarentegen komt zijn naam veelvuldig voor bij de bevestiging van een nieuwe predikant. Bijna dertig keren is hiervan verslag gedaan.

Reeds in 1870 treedt hij hiervoor aan in de Schotste gemeente te Rotterdam. Al snel volgen dergelijke momenten in Austerlitz, Bennekom, Dirksland, Jutrijp-Hommerts, Ophemert, Rotterdam, Veenendaal en Wons. Later zal hij er onder andere ook voor afreizen naar Doesburg, Groningen, Harich, Oosthem, Oostwold (Old.) en Tzum. Daarbij bevestigt hij herhaaldelijk zijn zoon Ph.J. Hoedemaker en zijn schoonzoons H. Haselager en J.D.J. Idenburg.

Beroepen uitgebracht op ds. P.J. Hoedemaker (sr.) in chronologische volgorde:

Vuursche	03-11-1867
Nieuwpoort	??-11-1867
Veenendaal	01-12-1867
Oudewater	26-06-1871
Zijderveld	??-12-1871
Joure	11-06-1872
Rotterdam	09-10-1872
Amsterdam	25-02-1874
Amsterdam	23-08-1875
Biggekerke	??-05-1879
Vrije Universiteit Amsterdam	??-??-1880
Nijland	27-10-1887
Weesp	??-11-1887
Leiden	??-05-1889
Leiderdorp	??-05-1889
Amsterdam	??-10-1889
Dordrecht	??-11-1889